

נועם אליעזר

✦ המפקיר קרקעו אם חייב בקרבן פסח

וכי יגור אתכם גר ועשה פסח וגו' חקה אחת יהיה לכם ולגר ולאזרח הארץ

(במדבר ט', י"ד)

במקור הדין דמו שאין לו קרקע פטור מקרבן פסח

א) הנה הרב החיד"א בשו"ת "יוסף אומץ" (סימן ו') בתשו' חתנו הגר"א פארדו, בנו של בעל ה"חסדי דוד", כתב דהא דכתיב ולאזרח "הארץ", בא ללמד מש"כ התוס' בפסחים (ג'): בד"ה מאליה כו', דמי שאין לו קרקע פטור מקרבן פסח. וז"ל התוס': "ורבי יהודה בן בתירא שלא עלה לרגל י"ל שלא היה לו קרקע. או זקן היה שאינו יכול לעלות ברגליו, דפטור מפסח כמו מראה". עכ"ל.

ביאור ה"משך חכמה" לסוגיא דפסחים ס"ו ע"א

ב) ויעו' בספר "משך חכמה" (כאן), שכתב כן. והוסיף: "ובזה אמרתי מה דנסתפקו בני בתירא אם פסח דוחה שבת (פסחים ס"ו), ולא פטור מפסח מדבר, משום דפסח מדב לא היו יכולים להפקיר קרקע שלהם, דחזרה ביובל הבא, ואין זה הפקר מפקיע קנין הגוף של המפקיר, ועדיין מחוייב בראיה ובפסח, דלא יחמוד איש את ארצו (שמות ל"ד, כ"ד), אבל בבית שני שלא נהגה יובל מן התורה הואיל ואין כל יושביה עליה (ערכין ל"ב), ואם כן יכולים להפקיר קרקעות ויהו פטורים מפסח, סד"א דלא דחי שבת, כדברי הר"ד דייטש בתשו' חתם סופר או"ח סימן קכ"ד, יעו"ש". עכ"ד.

ביאור דברי ה"משך חכמה"

ג) ויסוד דברי ה"משך חכמה" הוא ליישב קושיית העולם, דמה נסתפקו בני בתירא, בפסחים (ס"ו), האם פסח דוחה שבת, הלא שמעינן מפסח מדברי דהתם חל י"ד להיות בשבת, דהא אמרינן בשבת (פ"ו). דראש חודש ניסן של הקמת המשכן היה ביום ראשון. ע"ש. וממילא י"ד ניסן באותה שנה חל להיות בשבת, ואף על פי כן נצטוו בפסח. - ותירץ ה"משך חכמה", דמכיון ובמדבר היה להם קרקעות השייכים להם בארץ ישראל, משום דארץ ישראל מוחזקת היא לאבותינו. ממילא לא היו יכולים להפקירה הפקר לעולם, מכיון שתחזור להם ביובל.

דברי ה"אור חדש" בפסחים ג' ע"ב

ד) ובספר "אור חדש" בפסחים (ג'): כתב: "והנה שמעתי להקשות בשם הגאון בעל שאגת אריה על תירוץ הראשון שבתוס', שמי שאין לו קרקע פטור מלעשות את הפסח, אם כן קשה איך עשו פסח במדבר הלא אכתי לא היה להם קרקע. ואין לומר דארץ ישראל מוחזקת היא, אכתי קשה למ"ד במסכת סוכה פרק שני (כ"ה): דהטמאים היו מישאל ואלצפן, הלא המה פטורין מפסח לגמרי, כיון דהיו לויים ולא נטלו חלק בארץ, ולמה עשו פסח שני כו'. אפס אין אני רואה כלל מקום לקושיא הנ"ל, דמשנה ערוכה היא במסכת מעשר שני פ"ה משנה י"ד, דרבי יהודה ס"ל דלויים יכולין לומר ואת האדמה אשר נתת לנו, כיון דיש להם ערי מגרש כו'". עכ"ד. - ואף על פי שעכשיו הרי ארץ ישראל בפועל היא ביד שבעה עממין, ומוחזקת על ידם, ולכאורה יקשה היאך שייך שיפקירו חלקם הרי מיקרי אינו ברשותו. וגם לכאורה הוי ליה דבר שלא בא לעולם, כל זמן שלא כבשו ולא חלקו. וכבר

נחלקו בזה, הב"ח בתשו' (סימן קל"ד) וה"קצות החושן" (סימן רי"א סק"ד), דהב"ח ס"ל דאפשר להפקיר דבר שאינו שלו ושאינו ברשותו, וכן אפשר להפקיר דבר שלא בא לעולם. והקצוה"ח פליג וס"ל דכשם שאינו יכול למכור ולהקדיש דבר שאינו ברשותו, כך אינו יכול להפקירו. ויעו' בקצוה"ח (סימן ל"ז סק"י, וסימן ס"ו סק"א, וסימן קכ"ג סק"א, וסימן שנ"ד סק"ד, וסימן ת"ו סק"א) שכתב דאינו יכול להפקיר דבר שאין ברשותו. וב"נתיבות המשפט" (סימן רי"א סק"א) כתב דגם הב"ח מודה דלא מהני הפקר כשאינו ברשותו, ורק דהב"ח קמירי דוקא לענין חמץ. ע"ש. אכן ד"ס לא שייך לנד"ה, דהכא דינינו לענין הא דארץ ישראל קנויה לאבותינו, ויש בה קנין הגוף ממש, מה שאין כן לשבעה עממין הוי רק קנין פירות לחודא, וכמ"ש המשל"מ בספרו "פרשת דרכים" (דרוש תשיעי), וכמו שביאר בתשו' "באר יצחק" (י"ד סימול), ובשו"ת "דבר אברהם" (ח"א סימן י' סק ט"ו) הביא מהרמ"ה בב"ב (ק"ט). שביאר דהא דארץ ישראל מוחזקת היינו דאיגלאי מילתא למפרע דמעיקרא זכו בה האבות והוה כמאן דאיקני ליה לאיניש קרקע מהיום ולאחר זמן פלוני, ומת מקבל המתנה בתוך הזמן, דלכי מטא זימניה איגלאי מילתא למפרע דמההיא שעתא דאקני ליה קניה מקבל המתנה לההוא קרקע ושקיל בה בכור פי שנים, וחזינן דקנויה ממש. וממילא שפיר מהני ביה הפקר, דמיקרי שלו וברשותו, וגם אינו דבר שלא בא לעולם.

בדין הפקר חוזר ביובל

ה) והנה במה דנקט ה"משך חכמה" דכשם דבמכר ומתנה חוזרין ביובל, הוא הדין הפקר. כבר חקרו בזה רבותא בתראי, דבהגהות "אמרי ברוך" ע"ד ה"טורי אבן" בחגיגה (ב'). חקר בזה, האם הפקר חוזר ביובל. וכ"כ

חקרי משפט

עמותה לחקר המשפט היהודי
 (ע"ר) מס' 580442473

לעמותה אישור מס הכנסה
 לפי סעיף 46
 לפקודת מס הכנסה.

משרד:

רח' הרב קוטלר 21 ב"ב,
 טל/פקס: 03-5785091

דוא"ל:

chekermishpat@gmail.com

Chikrei Mishpat Institute

Office:

21 Harav Kotler St.

Bney Brak

Tel / fax: 03-5785091

להסתפק בספרו "ברוך טעם" (שער שישי, בסוגיית קנין פירות). וכן חקר בזה ב"חשק שלמה" בחגיגה (ב). - ויסוד דברי ה"משך חכמה", דאפילו דבמדבר לא נהג יובל, ורק לאחר שנכנסו לארץ, מכל מקום לאחר כן כשנהג יובל חזרו גם הקרקעות שהפקירו במדבר. ובחזו"א (שביעית סימן כ"א סק"ב) נסתפק האם לאחר הפקר יחזור ביובל, ובתשו' "דובב מישרים" (ח"א סימן ד) נקט דהלוקח שדה בארץ ישראל ב"ד שנה שכבשו וחילקו, דזה קודם שנהג היובל, שוב אינה חוזרת השדה אחר כך ביובל, כיון דנקנית קודם שהיובל נוהג. אך ה"משך חכמה" נקט דאם יפקירו חלקם יחזור אחר כך ביובל, ואפילו דהשתא בזמן ההפקר עדיין לא היה נוהג יובל, דאפילו הכי אחר כך כשינהג היובל יחזרו על ידו גם מכר והפקר שנעשו קודם שנהג היובל. ונקט דלא רק מכר חוזר ביובל, אלא גם הפקר חוזר. יעוי' בתוס' הרא"ש בגיטין (מ"ה.) בד"ה אי כו', שכתב כן.

